

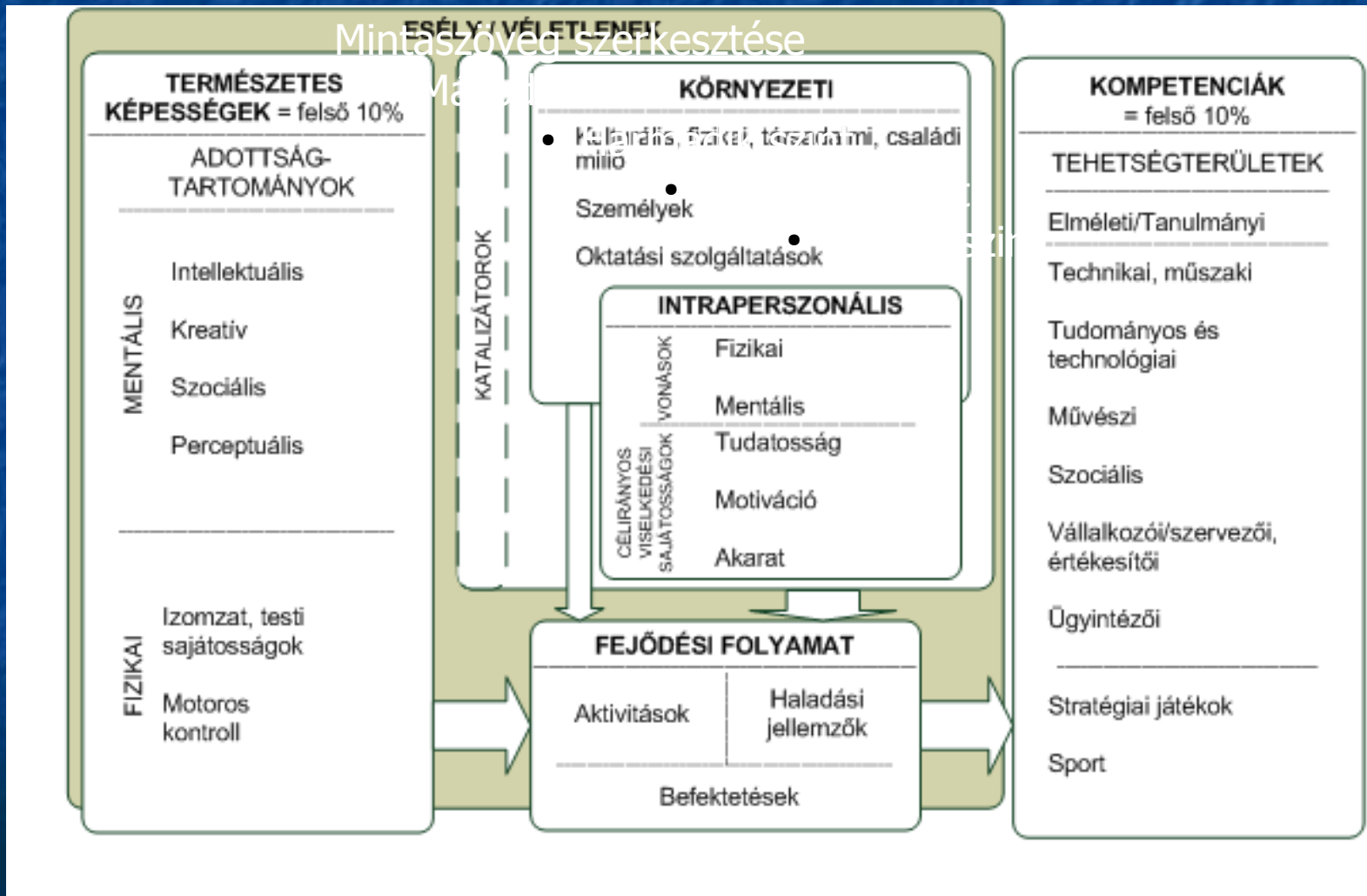
25 ÉVES AZ ISKOLAPSZICHOLGÓIA
2011. szeptember 6., Budapest

Tehetséggondozás iskolai keretek közt

PÁSKUNÉ DR. KISS JUDIT
DEBRECENI EGYETEM
Pedagógiai Pszichológiai Tanszék

Gagné módosított modellje

(2009)

A modell implikációi

A képességmérő tesztekkel valakinek csak a természetes képességeit tudjuk mérni

Visszafelé biztosabban következtethetünk, de a kiemelkedő teljesítmény sokféle úton elérhető

A környezeti és az intraperszonális katalizátorok mint egy rendszer részei egymásra is hatással vannak

A tehetségterületek egyenrangúak

„A területek nem lineáris sorban helyezkednek el előttem, hanem amolyan kerekasztal-ülésrendben, ahol nincs asztalfő és macsakaasztal sincs.” (Harsányi, 1994)

A tehetség fogalma

„Tehetségen azt a velünk született **adottságokra** épülő, majd **gyakorlás**, céltudatos fejlesztés által **kibontakozott képességet** értjük, amely az emberi tevékenység egy bizonyos vagy több területén az **átlagosat messze túlhaladó teljesítményeket** tud létrehozni.”

(Harsányi, 1988)

Az iskola katalizáló szerepe

Kérdés: Melyek az iskolai hatások azon aspektusai, amelyek a gyereket segítik abban, hogy

- felfedezze saját képességeit
- felkutassa érdeklődési területeit
- elérje az én-hatékonyság érzését?

Keret: **rendszer szemlélet**

„A dagály minden hajót megemel”
(Renzulli, 2004)

Tehetséggondozás-példák:

Az egész iskolára kiterjedő innovációs többlet a fejlesztés a teljes személyiséget célozza
motivált szülők – motivált gyerekek (Mítosz: „előállítás”)

Gazdagítás

Az ismeretek és az elsajátítás tananyagon túllépő kiszélesítése

- mélységben
- tempóban
- tartalomban

↔ Gyorsítás
↔ Elkülönítés

A gazdagítás jellemzői és egyben kritériumai:

1. Speciális *érdeklődésnek* teret adni, igazodni a tanuló preferált *tanulási stílusához*
2. Korlátozás nélküli *elmélyedés* lehetőségének a megteremtésen (több lehetőség a tudás és képességek alkalmazására)
3. Haladja meg a normatantervet (kihívás, újszerű tartalmak bevonása)
4. Változatos feldolgozási módok: kreativitás, felfedező tevékenység, kritikai gondolkodás, érzelmi és társas készségek mozgósítása

Renzulli-féle gazdagítási triád

1. Általános explorációs programok

Cél: A tanulókat minél több olyan tudományterülettel, témával, foglalkozással, hobbival, személlyel, hellyel és eseménnyel megismertetni, amelyeket eredendően a szokásos tanterv nem fed le → *érdeklődésnek* irányt, erőfeszítéseknek távlatot adni

Facilitátorok: szülők, tanárok, tanulók

Módja: Meghívott előadóval előadások, mini kurzusok, demonstrációk, művészi bemutatók, filmvetítés + beszélgetés, videokazetták vagy más írott vagy nem írott médiatermékek megrendelése, szétosztása; terepszemle

2. Csoportos fejlesztő gyakorlatok

■ **Cél:** Az alkotómunkához szükséges gondolkodási és érzelmi folyamatok fejlesztése

■ **Mód:** tréningek

■ **Tréningvezetők:** az erre kiképzett személyek

- **kreativitás**

- **kritikai gondolkodás és problémamegoldás**

- **társas készségek** (vezetés, versengés, e.működés)

- **tanulás módszertani**

- **írott, beszélt és vizuális kommunikáció**

- **kutatói jártasságok** (valamely tudományághoz kapcsolódóan - specifikusak)

3. Valódi feladatok, egyéni vagy team munka

■ Cél:

- próbatétel (érdeklődés, tudás, kreatív gondolatok és feladat iránti elkötelezettség)
- egy adott tudományterületen, interdiszciplináris területen, előadói vagy művészeti területen belül az elsajátítás (tartalom) és az alkalmazás (folyamat) haladó szintjére eljutni
- önirányító tanulási képességeket kifejleszteni (tervezés, megszervezés, források előteremtése, időstrukturálás, döntéshozás)
- valódi produktumot létrehozni, azt megosztani az erre alkalmas közönséggel

■ Mód: egyéni vagy team-munka

■ Forrásszemélyek: a szakterület elismert szakemberei - mentorok

Az iskolai tehetséggondozás résztvevői

A hagyományostól eltérő feladatkörök:

- **Programvezető** (általában igazgató, igazgatóhelyettes)
- **Programfelelős / tehetséggondozó koordinátor** (igazgatóhelyettes, illetve azzal egy szinten álló szakképzett „tehetségfejlesztési szakértő”)
- **Programgazda** (iskolán kívüli programok gazdája)
- **Munkaközösségvezetők**
- **Tehetség-tanácsadó szakember** (erre képzett pedagógus vagy pszichológus)
- **Mentor**
- **Egyes szaktanárok**

(Balogh László, 2004)

A mentor

Egy olyan erőforrást jelentő, a gyermek által csodált személy, aki példaképként szolgál az emberi törekvések valamely területén, és aki folyamatos tanácsadást, útmutatást, bátorítást ad a fiatalabb számára, alkalmassága-kompetenciája és személyiségfejlődése érdekében.

„A közösen eltöltött tanulási idő során a mentor és a mentorált gyakran alakít ki a kölcsönös elköteleződésen, tiszteleten, hűségen és közös személyiségjegyeken alapuló kapcsolatot egymással, mely elősegíti a fiatal személy átlépését a felnőttkorba.” (Rhodes, 2002, 3.o.)

Jellemzők:

- Intenzív személyes kapcsolat, erőteljes érzelmi kötelék, kölcsönös tisztelet
- A mentor kiegészítő oktatási élménnyel képes ellátni a mentoráltat valamely szakterületen
- A megismerés örömeinek megosztása
- A megismerés tárgyával szembeni alázat
- A tanulónak megfelelő tanulási stílus és a mentor tanítási stílusának egymásra találása

A tanácsadó

Feladata a fejlődést elősegítő tanulási környezethez való hozzásegítés.

- megfelelő mentor felkutatása
- csoportok szervezése (prevenció), csoportos tanácsadás
- pályaválasztási/továbbtanulási támpontok nyújtása
- az adott tehetségterületnek megfelelő programok felkutatása, tájékoztatók kiadása
- egyéni tanácsadás – diáknak, szülőnek, pedagógusnak
- Tehetség-vizsgálatok → erősségekre alapuló ajánlás
- Képzés, tájékoztatás

Feltétel: A tehetséges fiatalok egyedi szükségletei iránti érzékenység

A tehetségről szóló tévhitek

Az általános tehetségesség mítosza

Zseni-őrült mítosz

Tévhit a túlságosan motivált szülőről

A környezeti tényezők hangsúlyozása

„Minden gyerek tehetséges valamiben”

„A tehetség úgyis utat tör magának” – öröklés mindenhatósága

„Teher alatt nő a pálma”

A tehetséges gyermekek általános jellemzői

Egyenlőtlen fejlődés

Túlzott érzékenység, „túlingerlékenység”

Pszichomotoros

Intellektuális

Képzeleti

Érzékszervi

Fokozott koncentrációs kapacitás

Szokatlanul jó emlékezet

Fokozott kíváncsiság, érdeklődés

Önálló tanulásra való hajlam

Kreativitás

Eredetiség, fantázia

Elaboráció

Fluencia

Flexibilitás

Analízis és szintézis

Probléma-meghatározás

Vizualizáció

(Távoli) asszociáció

Ellenállás a korai befejezésnek

Regresszióra való képesség

A személyiség ösztönző rendszeréhez kapcsolódó jellemzők

Igazságérzet

Intenzív érzelmek

Maximalizmus

Fokozott teljesítménymotiváció

Elköteleződés, kötődés témákhoz, tevékenységekhez, azonosulási mintákhoz

Önbizalom, én-hatékonyság érzés

Önkritikusság

A tehetség azonosításának eszközei

Azonosító eljárások alkalmazása nélkül tantervfejlesztéshez, oktatási szolgáltatások megtervezéséhez kezdeni nem ajánlott.

Cél: a gyerekek képességeinek és szükségleteinek a feltárása

Tesztek, kérdőívek, megfigyelések (főleg fejlesztéssel egybekötve), jelölés, önjelölés, tulajdonságlista, versenyeredmények, portfólió

Folyamatos, több eszköz általi, kiterjed a képességeken kívüli személyiség sajátosságokra is

A „különórákon” való részvétel örömforrásainak a tisztázása - jó támpont a tanulás motivációjára

INTRINSIC („belső”) MOTÍVUMOK

Kompetenciára való törekvés (megérteni valamit, önfejlesztés)

Érdeklődés (újszerűség megtapasztalásának igénye, kíváncsiság)

Siker (kiválóságra törekvés)

TÁRSAS MOTÍVUMOK

Affiliáció (örömet szerezni másoknak)

Identifikáció (tekintélyszeméllyel való azonosulás)

EXTRINSIC MOTÍVUMOK

Ego-célok – az ideális én elérésére való törekvés (jobban csinálni valamit, mint a többiek; versengés)

Instrumentalitás (elismerés és egyéb külső jutalmak)

Ego-célok – hatalom, erő (befolyás, önmagunkra való összpontosítás)

(Páskuné, 2000)

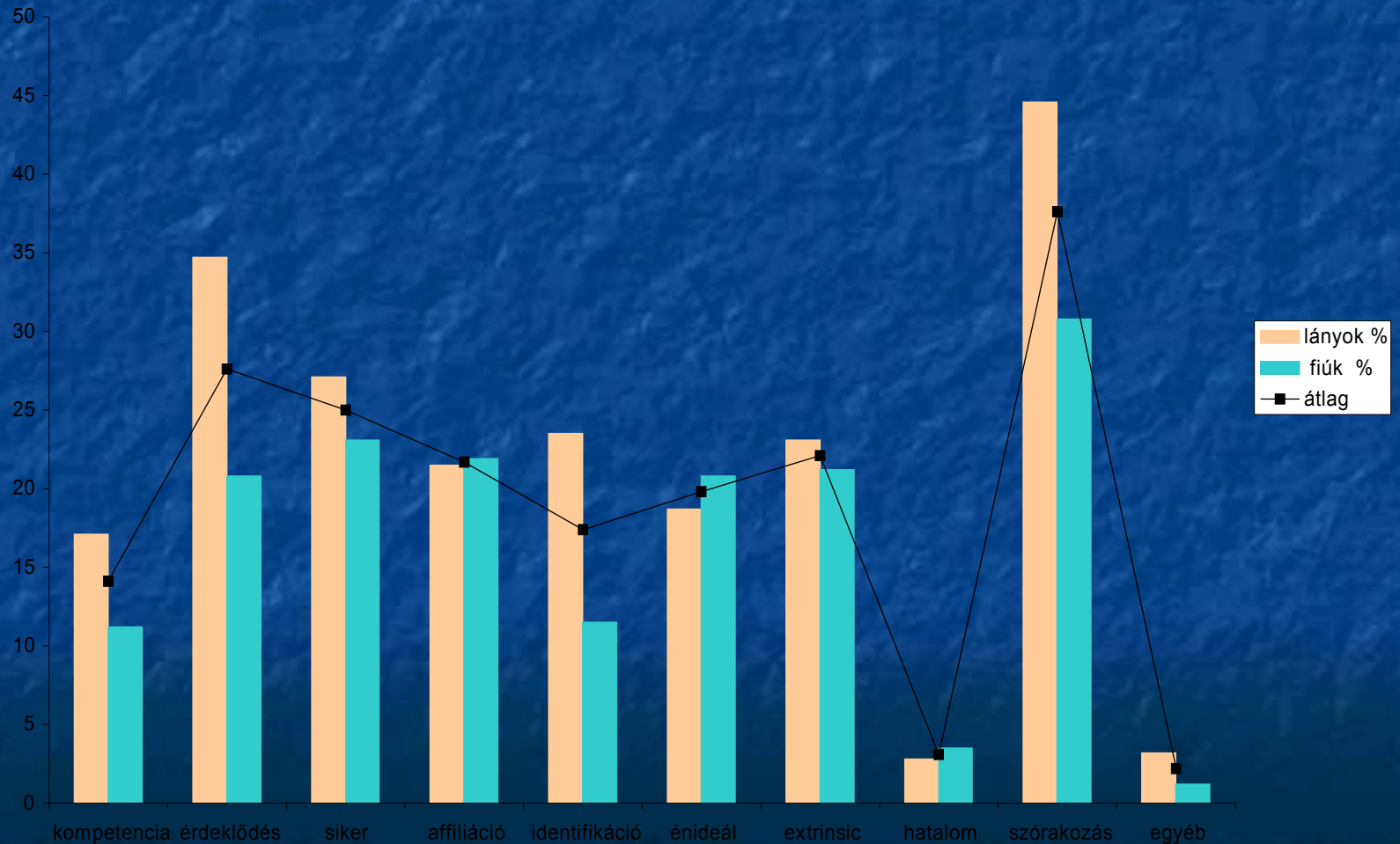
A motívumok és a tanórán kívüli strukturált elfoglaltságok kontingencia táblázata

TEVÉKENYSÉGTARTALMAK

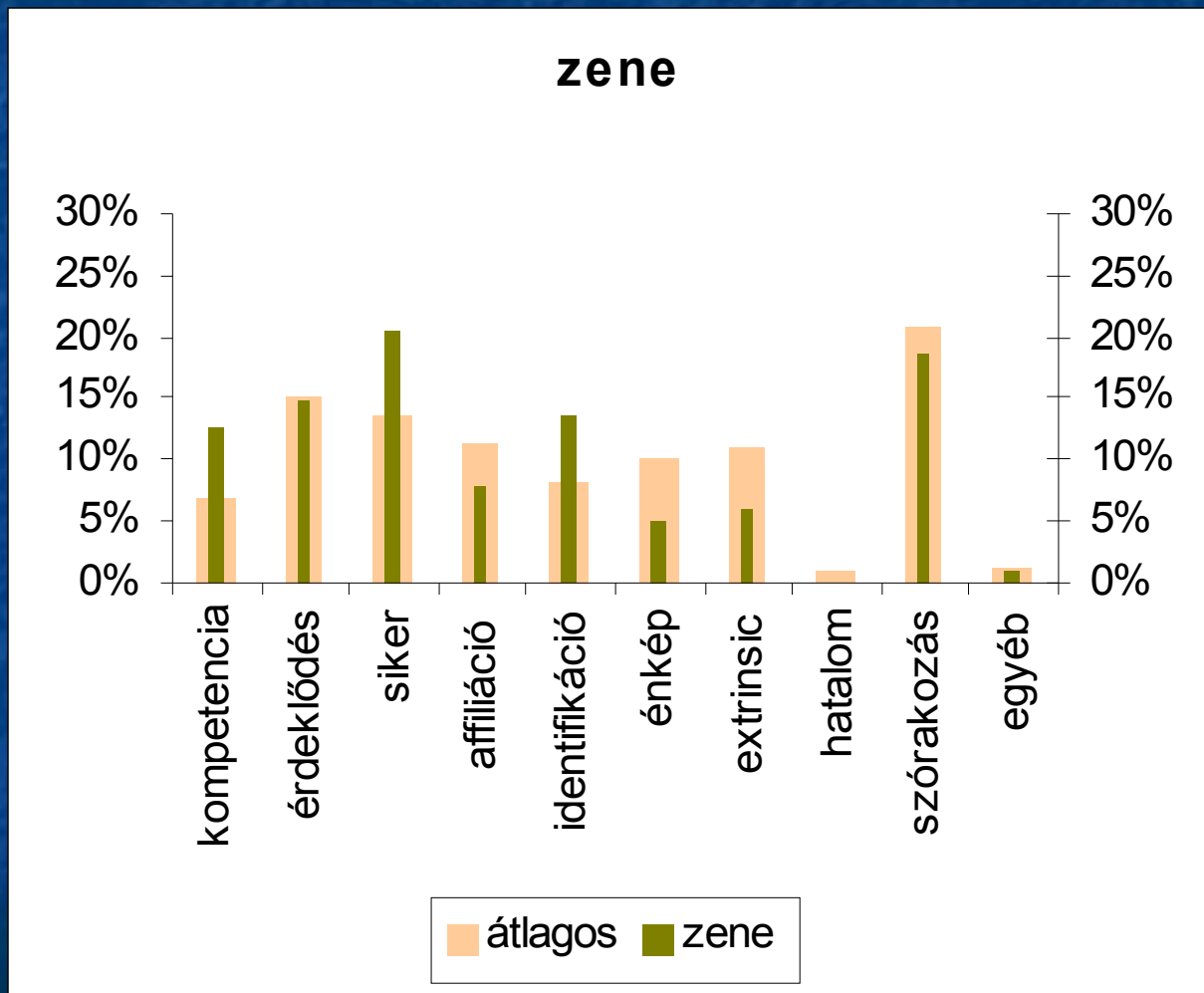
Motívumok	zene	sport	tánc	egyéb	szellemi	átlag
kompetencia	12,7	2,4	2,5	15,0	10,7	7,1
érdeklődés	14,7	5,3	8,5	23,6	29,9	15,1
siker	20,6	17,6	16,1	7,9	5,9	13,5
affiliáció	7,8	16,7	15,3	8,6	3,7	11,4
identifikáció	13,7	8,4	7,6	6,4	7,4	8,3
énideál	4,9	14,9	10,2	9,3	4,8	10,2
extrinsic	5,9	8,2	11,0	5,0	21,0	11,1
hatalom	0	1,3	1,7	1,4	0,7	1,1
szórakozás	18,6	23,6	25,4	22,1	15,1	21,0
egyéb	1,0	1,6	1,7	0,7	0,7	1,2
	100	100	100	100	100	100

A táblázatban lévő számok az adott motívum adott tevékenységen belüli arányát mutatja %-ban.
A satírozás – erősebb vagy gyengébb – az átlagtól felfelé való értelmezhető eltéréseket mutatja.

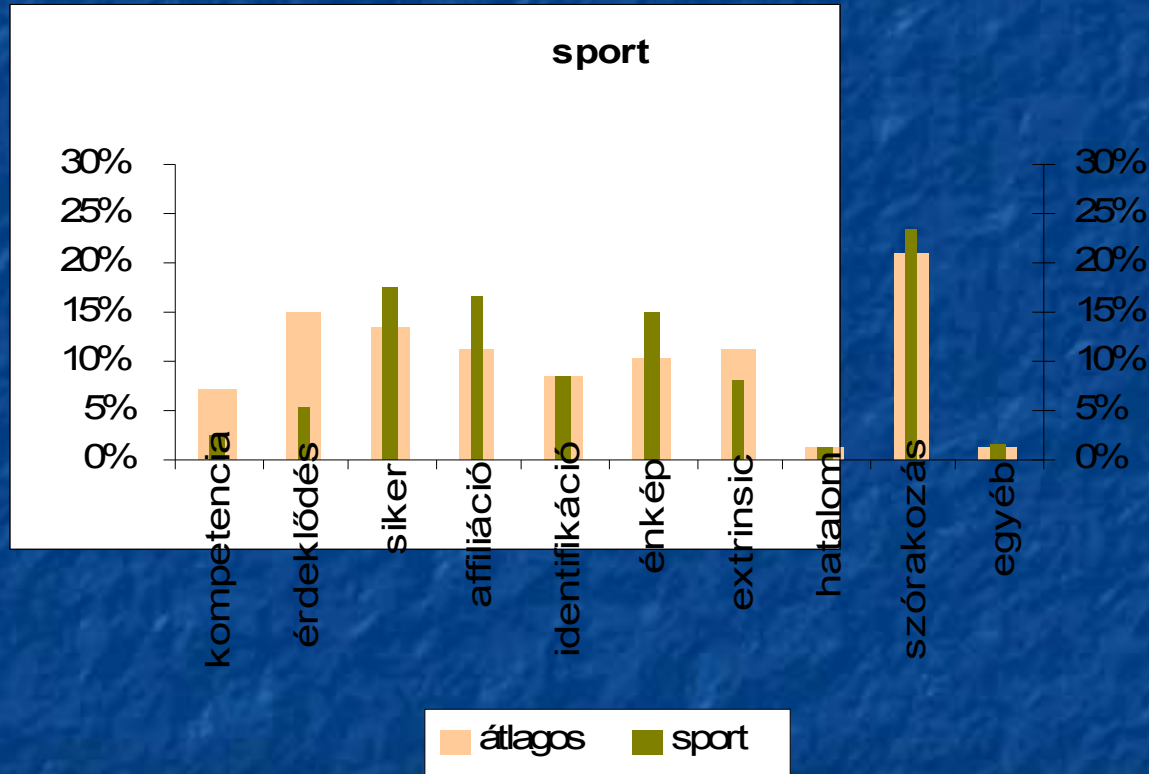
A tanórán kívüli strukturált szabadidős tevékenységek motívumai

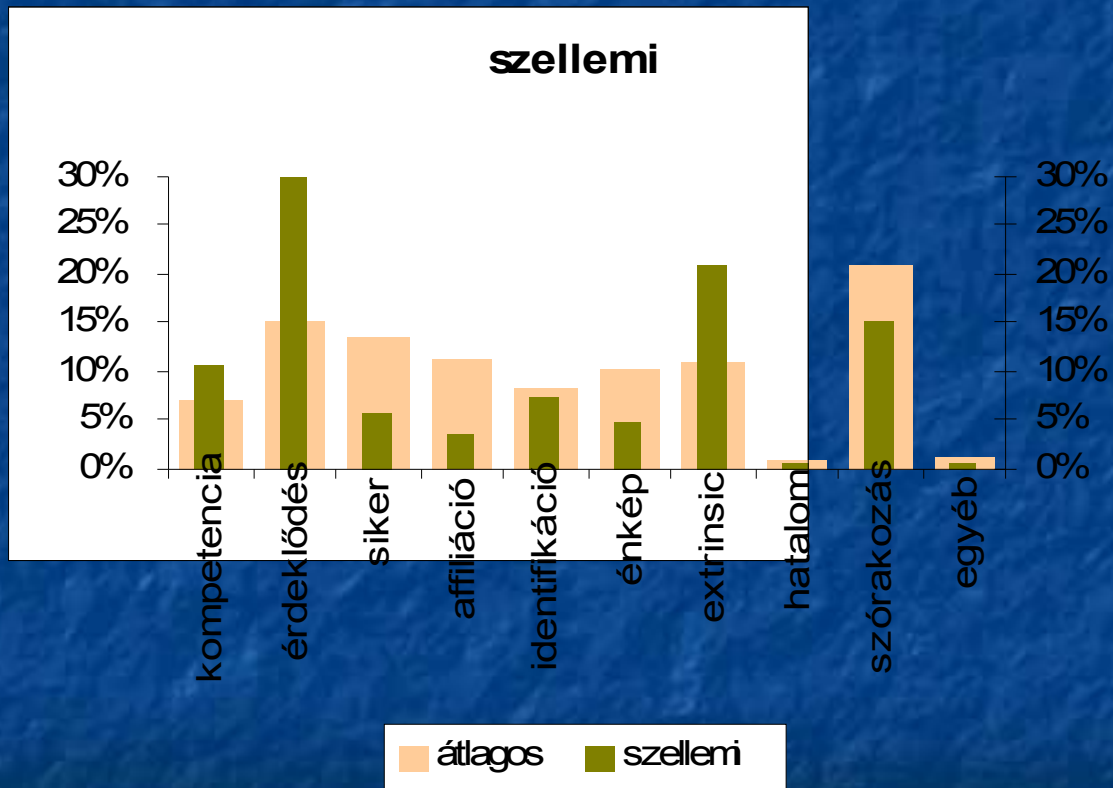
A zenetanulás motívumai

A sporttevékenység motívumai

Az intellektuális elfoglaltságok motívumai

A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács állásfoglalása

Az NTT támogat és véd minden olyan gyakorlatot, amely megfelel a komplex tehetséggondozás szakmai alapokon álló feltételeinek. E támogatás és védelem kiterjed annak a módszertani elemnek a támogatására és védelmére is, amely a tehetséggondozásban részt vevők **elkülönítését jelenti, feltéve, ha ez az elkülönítés átmeneti, befogadó és nyitott.**

Ugyanakkor a NTT elítél minden olyan törekvést, amely saját magát tehetséggondozónak kiáltja ki ugyan, de **szakmai alapok** nélkül építkezik, híján van a **komplex** egyéniségfejlesztés fentiekben részletezett tartalmainak, és a tehetséggondozó megjelölést a fiatalok valamely egysíkú módon definiált csoportjának, illetve csoportjainak egy előnyös helyzetből való egyoldalú és végleges kirekesztésére használja fel.

A Tanács 2009. január 28-i ülésén elhangzottak alapján

Köszönöm a figyelmet!